

**Demografie gaat over mensen. Demografische ontwikkelingen zijn een optelsom van keuzes en gedrag van individuen. Andersom zijn die demografische ontwikkelingen ook weer van invloed op de individuele levenssfeer. Carlo van Praag reflecteert vanuit zijn persoonlijke situatie op de veranderende verhoudingen op de familiemarkt: het ruime aanbod aan grootouders en de schaarser wordende kleinkinderen.**



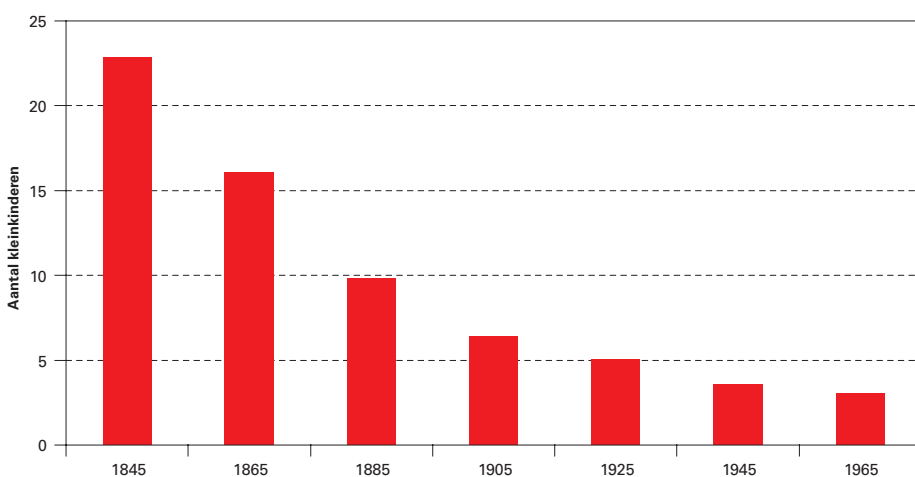
Foto: children\_grunow/stock.xchng.com

Vrouwen krijgen hun eerste kind, als het er al van komt, op een veel hogere leeftijd dan vroeger. Gezinsvorming gaat met een erg lange aanloop. Dat heeft natuurlijk niet alleen gevolgen voor de demografie van het land, maar ook voor het leven van de zich voortplantende individuen. Een kind dat na zo lang wikken en wegen wordt geboren, is zeer bewust gekozen. Het is niet meer het natuurlijke gevolg van het huwelijk en het is geen onafwendbare gang van zaken meer. Het kind is een project en niet zelden een eenmalig pro-

ject bovendien. Het is een gekoesterd object dat met zorgen, angsten, trots en totale affectie wordt omringd. Het is ook een object van medische en pedagogische expertise. De opvoeding moet wetenschappelijk verantwoord zijn. De talenten van de kleine (en die zijn bij voorbaat in ruime dosis aanwezig) kunnen alleen onder de beste omstandigheden tot ontwikkeling komen en de ouders richten zich met hun volle energie op de schepping van deze omstandigheden. Allemaal prettig voor het kind! Veel beter dan vroeger, toen stoeten van kinderen om de aandacht van hun pedagogisch ondeskundige ouders moesten concurreren en vooral geen lastposten moesten zijn! Of toch niet?

Mirjam Schöttelndreier vond vijftien jaar geleden kennelijk van niet. De titel van haar boek 'Monsters van kinderen, draken van ouders' is veelzeggend. Kinderen krijgen volgens haar veel te veel positieve aandacht, te veel speelgoed, te veel hun zin. Haar relaas over de moderne opvoeding is vernietigend. Anti-autoritarisme en verwennerij vormen een giftig mengsel met de welvaart als katalysator. Het begon met de elite in de jaren zestig, maar inmiddels heeft ongeveer de hele bevolking het idee dat kinderen zich ongehinderd moeten kunnen ontplooiën. De opvoeding als spoedopleiding tot tiran. Elma Drayer sloot zich daar, kort geleden, bij aan: "Tot ver in de twintigste eeuw hoorden kinderen er gewoon bij. Je kreeg ze, of je kreeg ze niet. Zat er een tussen die wat minder perfect was uitgevallen, dan had je pech. Tijd om je daar druk om te maken ontbrak sowieso. Daar zorgden die andere kinderen én dat arbeidsintensieve huishouden wel voor. Het 1,7 zeer gewenste, bewust geplande kind van nu daarentegen mag niet tegenvallen. Dat móét wel leuk, slim, en talentvol zijn". En: "Ongemerkt wordt zo'n kind een enfant roi: het belandt in het gezin op de troon". Misschien wat overdreven! Er wordt, vooral bij de niet zo hoog opgeleiden, nog aardig wat gezag uitgeoefend en ook bij de beter gesitueerden is het stellen van grenzen weer in. Of het zal baten? Je kunt wel regels stellen, maar verwennerij achterwege laten is moeilijker in een situatie waarin natuurlijke beperkingen ontbreken. Het gezinsbudget is toereikend om de kinderen te bedelven onder geschenken en de factor aandacht is in een één- of tweekindergezin ook niet meer zo schaars.

**Figuur 1.** Gemiddeld aantal kleinkinderen per grootouder rond leeftijd 60, naar geboortjaar van de grootouder (schatting)



Bron: Beets (2004), *Demos*, 20(5), p. 38.

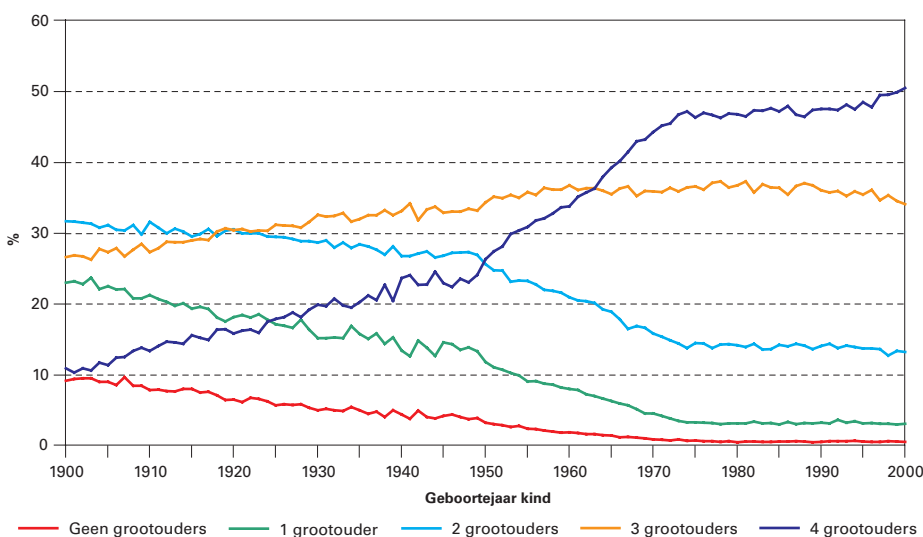
gemiddeld niet minder dan 16 kleinkinderen. Personen geboren in 1925 hadden er gemiddeld 5. Personen geboren in 1965 (nu dus 46 jaar oud) zullen gemiddeld niet meer dan 3 kleinkinderen hebben (figuur 1). Omgekeerd: kinderen geboren in 1900 hadden bij hun geboorte gemiddeld 2,1 grootouders, iets minder dan 10 procent had geen enkele grootouder en iets meer dan 10 procent had 4 grootouders. Kinderen geboren in 2000 hadden gemiddeld al 3,3 grootouders, slechts 0,3 procent had geen enkele en de helft had nog alle vier (figuur 2). De marktverhoudingen zijn omgeslagen: er is een ruim aanbod aan grootouders, maar kleinkinderen zijn schaars geworden.

De geboorte van een kleinkind is een bijzondere gebeurtenis. Ik kan dat illustreren aan de hand van mijn persoonlijke ervaring. In theorie had ik aan het eind van de jaren tachtig al grootvader kunnen zijn, maar dan had mijn dochter voor haar vijftiengste jaar een kind moeten hebben. Dat was toen al niet meer gebruikelijk. Had zij zich aan het gemiddelde gehouden, dan zou zij niettemin voor haar dertigste van een eerste kind zijn bevallen en dan was ik omstreeks 1995 tot het grootouderschap bevorderd. In feite heeft het tot 2002 geduurd voordat deze gebeurtenis zich voltrok. Is het een wonder dat wij (mijn vrouw en ik) nu wekelijks twee maal face-to-face-contact hebben met de kleine, nog los van alle telefoongesprekken tussendoor?

De hier geschetste situatie is niet zeer uitzonderlijk. Volgens wetenschappelijk onderzoek heeft meer dan de helft van de Nederlandse grootouders elke week contact met één of meer kleinkinderen en bij een achtste is dat contact zelfs dagelijks. Nee, mijn persoonlijke ervaring is niet uniek. Het grootouderschap komt zelden ongelegen. Het doet zich voor in een levensfase waarin mensen afstand doen van overige rollen in hun bestaan. De kinderen zijn de deur uit en er valt niets meer aan op te voeden. De werkgever heeft afgezien van onze diensten en van het hele netwerk waarmee een betaalde baan is omgeven, is

Foto: Todd Anderson/flickr.com

**Figuur 2.** Percentage kinderen dat bij geboorte geen, 1, 2, 3 of 4 grootouders heeft naar geboortjaar van het kind



Bron: Van Poppel et al. (2010), *Demos*, 26(9), p. 9.

niets over. Zouden al die gepensioneerden het inderdaad 'drukker hebben dan ooit tevoren'? Hooguit als zij op hun werk nooit iets uitvoerden! Kortom, die kleinkinderen komen als geroepen en zij bieden de grootouders een nieuwe rol in het leven, een rol die de tweeverdienende tussen-generatie hen graag gunt. En zij kunnen er nog lang van genieten ook! Want laat, zo tussen de 55 en 60 jaar, treedt het grootouderschap in, maar bij de huidige levensverwachting hebben mensen dan nog zo'n 25 jaar te goeden.

**Drs. C.S. van Praag**, verbonden als fellow aan het NIDI, e-mail: [praag@nidi.nl](mailto:praag@nidi.nl)

**LITERATUUR:**

- Schöttelndreier, M. (1995), *Monsters van kinderen, draken van ouders*. Amsterdam: Muntinga.
- Drayer, E. (2010), *Verwende prinsesjes. Portret van de Nederlandse vrouw*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Oppelaar J. en P. Dykstra (2004), Contacten tussen grootouders en kleinkinderen. *Mens en Maatschappij*, 79(3), pp. 264-286.

